

VÄINÖ MONONEN

TULTA JA TULIKIVEä

TULTA JA TULIKIVEÄ

Taunon tarina talvisodasta

(C) 2019 Väinö Mononen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-0720-3

TULTA JA TULIKIVEÄ

Taunon tarina talvisodasta

Alkusanat

Sisällöstä

Tulta ja tulikiveä -teos kertoo talvisodan ankarista taisteluista Lieksassa ja Kuhmossa, joissa tohmajärveläinen Tauno Pirhonen aseveljineen koki hyvin omakohtaisesti sodan mielettömyyden - niin Nurmijärven tykistökeskitykset Mäntylässä kuin Saunajärven sankariteot Luelahden kuolemansoilla.

Pirhosen osuus on ainutlaatuista kerrontaa yhden sotilaan silmin nähtynä ja koettuna kokemuksena, josta ei sodan ankaruudesta huolimatta puutu inhimillisiä piirteitä.

Teos on myöhemmin taistelumaastoissa tarkistettu kertomus, joka seuraa lähes päivittäin rivisotilaan omasta näkökulmasta tärkeimpiä tapahtumia kyseisillä rintamilla.

Henkilökohtaista osuutta esittää tohmajärveläinen Tauno Pirhonen, joka oli jo 1960-luvulla aloittanut omakohtaisen sotapäiväkirjan puhtaaksikirjoittamisen tarkoituksenaan koota yksittäisen sotilaan monivaiheiset tapahtumat kirjaksi. Lieksan taistelujen kohdalta sisällön kirjaaminen oli onnistunutkin hyvin.

Mutta aina ei käy niin kuin toivotaan. Itse kertoja Tauno Pirhonen oli saanut kesken kirjoitustyönsä yllättäen kutsun viimeiseen iltahuutoon 24. huhtikuuta 1969 ollessaan vasta 56-vuotias. Muistiinpanoja hän ei ehtinyt koota sodan loppuvaiheista, eikä etenkään Kuhmon taisteluista.

Saatuani myöhemmin tietää tämän, muodostui oma tehtäväni sangen vaikeaksi, koska olin jo aiemmin päättänyt erinäköisistä vastoinkäymisistä huolimatta saattaa jollain tavoin Pirhosen ansiokkaan työn loppuun ja jotakuinkin luettavaan muotoon. Pirhosen tekemien sota-aikaisten salauksien purkaminen ja henkilöllisyyksien varmentaminen olivat allekirjoittaneelle jo koetus sinänsä.

Operatiivista osuutta edustaa oma kertomukseni, jonka olen koonnut sodan loppuvaiheen osalta useista eri tietolähteistä nojautuen myös vuonna 2006 julkaistuun esikoisteokseeni Kuoleman kujanjuoksu.

Tässä yhteydessä olen antanut puheenvuoron niille talvisodan kokeneille ja sodasta jotakuinkin ehjänä selvinneille miehille, jotka taistelivat Pirhosen rinnalla esimiehinä. Valitettavasti monesta muusta aseveljestä ei siihen tehtävään olisi enää ollutkaan, koska suurin osa heistä kaatui Kuhmon Saunajärvellä.

Saunajärven mottitaistelujen päiväkirjamaiset kuvaukset ovat paikoitellen pikkutarkkoja siitä syystä, että tähän mennessä julkaistussa kirjallisuudessa on jätetty eräitä yksittäisiä tapahtumia kertomatta. Usein irralliset tapahtumat tuntuvat hyvinkin vähäpätöisiltä, mutta kun ne kerätään kärsivällisesti yhteen ja liitetään palapalalta suurempiin kokonaisuuksiin, saatetaan sillä tavoin löytää vastauksia moneen vielä avoinna olevaan kysymykseen.

Tapahtumien puutteellisia aukkopaikkoja on ajansaatossa saatettu täyttää jopa mielikuvituksen voimalla ja osaan niistä on sittemmin alettu itsekkin uskoa. Muistinvaraisina kertomuksina ja myöhempinä tarinoina ne ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle ja alkaneet elää täysin omaa elämäänsä.

Tulta ja tulikiveä -teos on laajennettu 2. painos alkuperäisestä Tuonelan tulenliekit -teoksesta, joka ilmestyi sisällöltään mustavalkoisena vuonna 2011. Tuonelan tulenliekit myytiin

kuitenkin melko nopeasti loppuun, joten tämä uusi parannettu painos täyttäneen muodostuneen tyhjiön ja korvannee lukijoiden esittämät toiveet.

Sisältö on lukijalle huomattavasti selkeämpi, sillä olen liittänyt mukaan tilannekartat värillisinä helpottamaan rintamatapahtumien tilanne- ja paikkakohtaista seurantaan sekä lisännyt kuvitukseen runsaasti myös värillisiä valokuvia mustavalkoisten lisäksi.

Teos on omistettu Tohmajärvellä asuneen Tauno Pirhosen (12.6.1912 – 24.4.1969) ja hänen rinnallaan talvisodassa taistelleiden aseveljien muistolle.

Enossa 30. marraskuuta 2018

Väinö Mononen

Järeä kanuuna: - Ranskalainen jäykkälavettinen 120 K/78 de Bange vuodelta 1878 oli suunnattu jo itään päin, sillä syksyllä 1939 Suomessa elettiin hyvin ahdistavia ja epävarmoja aikoja.

TULTA JA TULIKIVEÄ

Taunon tarina talvisodasta

Sisällysluettelo

Alkusanat

sivu 7

Sisällöstä

sivu 7

I

Kun kutsu käy

sivu 21

Kotiaskareita

sivu 21

Yyhoo 7.10.1939

sivu 24

Lähtö Erolan torpasta

sivu 26

Joukkojen perustaminen

sivu 31

Pataljoona saa komentajan

sivu 36

II

Rajalla on rikottu rauha, rajalla palaa!

sivu 44

Toinen sotapäivä alkoi

sivu 48

III

Taistelulähestyminen ja kosketus *sivu 52*

IV

Änäkäisen linja *sivu 66*

V

Nurmijärven - Mäntylän linja *sivu 76*

VI

Taistelut Mäntylässä joulun asti *sivu 100*

”Nurmijärven Tulppa” *sivu 100*

Maijalan surmanportti *sivu 109*

Koukkaus vihollisen selustaan *sivu 115*

VII

Hähnijoen taistelu *sivu 118*

Siirtyminen sissitoimintaan *sivu 126*

Selustavaara Savijärvellä *sivu 133*

Vihollispataljoonan tuho *sivu 138*

VIII

Jouluaamuna 1939 *sivu 143*

Rintamajoulu korsussa *sivu 153*

IX

Vihollinen irtautuu Nurmijärveltä *sivu 156*

Takaa-ajovaihe *sivu 156*

Kiireesti Kivivaaraan *sivu 162*

X

Rajavartiointia Kivivaarassa *sivu 166*

Koiramainen juttu *sivu 166*

Siirtouutisia *sivu 173*

XI

***Nurmijärven - Kivivaaran alueen
taistelukuvaus*** *sivu 176*

Taustatapahtumia *sivu 176*

Suomalaisjoukkojen viivytysvaihe (*Kartta 1*) *sivu 178*

Ankaraa kamppailua rintaman
herruudesta (*Kartta 2*) *sivu 183*

Savijärven taistelu - Heinäjoen motti (<i>Kartta 3</i>)	<i>sivu 186</i>
Vihollinen aloittaa vetäytymisensä (<i>Kartta 4</i>)	<i>sivu 193</i>
Puolustusjärjestelyt Kivivaaran suunnalla	<i>sivu 196</i>

XII

Siirtymismarssi Kuhmoon (Kartta 5) *sivu 201*

Rasin komppania	<i>sivu 201</i>
Taistelukosketus	<i>sivu 203</i>
Tiedustelua ja hyökkäyksiä	<i>sivu 208</i>

XIII

Siirtyminen Saunajärvelle *sivu 212*

Ruotsalon pataljoona	<i>sivu 212</i>
Rykmentti Ruotsalo muodostetaan	<i>sivu 224</i>
Dolinin hiihtoprikaati hyökkää	<i>sivu 228</i>

XIV

Kuhmon rintaman taistelutaktiikka *sivu 236*

Voimakkaat vastatoimet alkavat	<i>sivu 236</i>
Motitustehtävä	<i>sivu 238</i>
Harhautusoperaatio	<i>sivu 241</i>
Hämmäntävä tuokio	<i>sivu 242</i>

XV

Saunajärven mottisodan taistelukuvaus sivu 250

Suurhyökkäys 29.1.1940 (<i>Kartta 6</i>)	<i>sivu 250</i>
Niskan motti	<i>sivu 256</i>
Loson motti	<i>sivu 258</i>
Kannaksen motti	<i>sivu 271</i>
Erolan isäntä kaatuu	<i>sivu 275</i>
Tukikohta 101	<i>sivu 276</i>
Suontaustatukikohdan taistelu	<i>sivu 279</i>

XVI

Saunajärvi sivu 284

Suurmotti - Luelahti (<i>Kartta 7</i>)	<i>sivu 284</i>
Esikuntamotti - vaikea vallattava (<i>Kartat 8 ja 9</i>)	<i>sivu 286</i>
Osasto Hakasen vuoro iskeä	<i>sivu 289</i>
Hyökkäykset Esikuntakukkulalle	<i>sivu 295</i>
Asemasotaa ja valehyökkäyksiä	<i>sivu 304</i>
Itäinen motti - neljä maastokohtaa (<i>Kartat 10 ja 11</i>)	<i>sivu 307</i>
Hyökkäykset itäiseen tukikohtaan	<i>sivu 318</i>
Läntinen motti - paha paikka (<i>Kartat 12 ja 13</i>)	<i>sivu 326</i>
Isku etelästä	<i>sivu 331</i>
Isku pohjoisesta	<i>sivu 336</i>
Luutnantti J. Rasi	<i>sivu 339</i>
Luutnantti V. Puumalainen	<i>sivu 341</i>
Luelahdessa 13.3.1940 kaatuneita	<i>sivu 344</i>

Pelkkää romua!	<i>sivu 345</i>
Otteita Er.P 14:n sotapäiväkirjasta	<i>sivu 347</i>

XVII

Käsky ja liitteet - Luelahden loppunäytös *sivu 353*

Käsky Hyökkäysosasto Muroleelle	<i>sivu 353</i>
III/KTR 9:n tulisuunnitelma	<i>sivu 355</i>
Suorasuuntaustykistön tulisuunnitelma	<i>sivu 358</i>
Krh:n tulisuunnitelma	<i>sivu 360</i>
Saunajärven taistelun jälkiselvittely	<i>sivu 361</i>
Muistoja matkan varrelta	<i>sivu 373</i>

XVIII

Suomalaisjoukkojen taistelukertomuksia *sivu 378*

Viitakosken taistelu	<i>sivu 378</i>
- Totaalinen tuho	<i>sivu 378</i>
- Isketään vihollisen selustaan	<i>sivu 379</i>
- Vihollinen ei pääse pakoon	<i>sivu 380</i>
- Hirveä näky	<i>sivu 381</i>
Rautainen ratsupartio	<i>sivu 382</i>
- Ratsupartio talvisodassa Lieksan suunnan	
Hattuvaarassa ja Nurmijärvellä	<i>sivu 382</i>
Saatanan sihteeri	<i>sivu 391</i>

TULTA JA TULIKIVEÄ

Taunon tarina talvisodasta

Tulta ja tulikiveä -teos kertoo talvisodan ankarista taisteluista Lieksassa ja Kuhmossa, joissa tohmajärveläinen Tauno Pirhonen aseveljineen koki hyvin omakohtaisesti sodan mielettömyyden - niin Nurmijärven tykistökeskitykset Mäntylässä kuin Saunajärven sankariteot Luelahden kuolemansoilla.

Pirhosen osuus on ainutlaatuista kerrontaa yhden sotilaan silmin nähtynä ja koettuna kokemuksena, josta ei sodan ankaruudesta huolimatta puutu inhimillisiäkään piirteitä.

Henkilökohtaista osuutta esittää tohmajärveläinen Tauno Pirhonen, joka oli jo 1960-luvulla aloittanut omakohtaisen sotapäiväkirjan puhtaaksikirjoittamisen tarkoituksenaan koota yksittäisen sotilaan monivaiheiset tapahtumat kirjaksi.

Lieksan taistelujen kohdalta sisällön kirjaaminen oli onnistunutkin hyvin. Muistiinpanoja hän ei ehtinyt kuitenkaan koota sodan loppuvaiheista, etenkin Kuhmon taisteluista.

Teos on myöhemmin taistelumaastoissa tarkistettu kertomus, joka seuraa lähes päivittäin rivisotilaan omasta näkökulmasta tärkeimpiä tapahtumia kyseisillä rintamilla.

Operatiivista osuutta edustaa oma kertomukseni, jonka olen koonnut sodan loppuvaiheen osalta useista eri tietolähteistä nojautuen myös vuonna 2006 julkaistuun esikoisteokseeni Kuoleman kujanjuoksu.

MKT, tietokirjailija Väinö Mononen

